

ANTON TJECHOV

DAMEN
MED HUNDEN

Översättning och kommentar

av Torgny Lilja

Blackbird

Anton Tjechov ● Damen med hunden

Blackbird Publishing™
Anton Tjechovs
novell ”Damen med hunden”
i original med parallell text på svenska.
Ryska originalets titel: ”Дама с собачкой”.
Översättning och kommentar © Torgny Lilja.
www.blackbird.se
Omslag efter Julia Bobs foto
”Näckros”, Vorontsovpalatset, Krim.
Baksida: ”Porträtt av Anton Tjechov” av Osip Braz.

ANTON TJECHOV

DAMEN
MED HUNDEN

Översättning och kommentar

av Torgny Lilja

Blackbird Publishing

FÖRORD

NOVELLEN ”DAMEN MED HUNDEN” fanns att läsa första gången i 1899 års decembernummer av den ryska tidskriften *Русская мысль* {Rysk tanke}. Med tiden har berättelsen om den medelålders bankiren, som inleder en otrohetsaffär med en betydligt yngre kvinna, blivit ett av Anton Tjechovs mest lästa och uppskattade verk.

På svenska har ”Damen med hunden” tidigare utkommit i flera översättningar, den äldsta från 1955. Avsikten med denna nyöversättning är att återskapa novellens speciella stil, som i syntax och ordval återger upplevelser, stämningar, händelser och tankar. Det är ingen slump att Tjechov upprepar vissa ord eller stundom använder en tillkrånglad eller ofullständig meningsbyggnad. Samtidigt som jag i översättningen har försökt spegla allt detta, har jag anpassat språket till modern svenska, så att inte den ryska grammatiken lyser igenom på ett omotiverat sätt.

På ett fåtal ställen låter jag korta utvecklingar förklara ord och begrepp, som inte är allmänt kända. I övrigt hänvisar jag till notapparaten och till en avslutande essä om Tjechovs berättarteknik.

Stocholm i december 2012

Torgny Lilja

ДАМА С СОБАЧКОЙ

I.

ГОВОРИЛИ, ЧТО на набережной появилось новое лицо: дама с собачкой. Дмитрий Дмитрич Гуров, проживший в Ялте уже две недели и привыкший тут, тоже стал интересоваться новыми лицами. Сидя в павильоне у Верне, он видел, как по набережной прошла молодая дама, невысокого роста блондинка, в берете; за нею бежал белый шпиц.

И потом он встречал ее в городском саду и на сквере по несколько раз в день. Она гуляла одна, всё в том же берете, с белым шпицем; никто не знал, кто она, и называли ее просто так: дама с собачкой.

«Если она здесь без мужа и без знакомых, — соображал Гуров, — то было бы не лишнее познакомиться с ней».

Ему не было еще сорока, но у него была уже дочь двенадцати лет и два сына-гимназиста. Его женили рано, когда он был еще студентом второго курса, и теперь жена казалась в полтора раза старше его. Это была женщина высокая, с темными бровями, прямая, важная, солидная и, как она сама себя называла, мыслящая. Она много читала, не писала в письмах ты, называла мужа не Дмитрием, а Димитрием, а он втайне считал ее недалекой, узкой, неизящной, боялся ее и не любил бывать

DAMEN MED HUNDEN

I.

MAN SA ATT ett nytt ansikte hade visat sig på strandpromenaden:¹ en dam med en liten hund. Dmitrij Dmitritj Gurov, som redan hade bott två veckor i Jalta och blivit hemvan här, hade också börjat intressera sig för nya ansikten. När han satt på Vernets paviljong,² såg han en ung dam, en kortväxt blondin i baret,³ komma gående längs strandpromenaden; efter henne sprang en vit spets.⁴

Och sedan mötte han henne i stadsträdgården och i parken några gånger varje dag. Hon promenerade ensam, alltid i samma baret, följd av den vita spetsen; ingen visste vem hon var, och man kallade henne helt enkelt: damen med hunden.

”Om hon är här utan man och bekanta”, resonerade Gurov, ”så skulle det inte vara dumt att lära känna henne”⁵

Han hade ännu inte fyllt fyrtio men hade redan en tolvårig dotter och två söner, som gick i skolan. Man hade gift bort honom tidigt, när han ännu studerade andra året vid universitetet, och nu tyckte han att hustrun verkade en halv gång till så gammal han. Det var en lång kvinna med mörka ögonbryn,⁶ rak, allvarsam, korrekt och, som hon själv kallade sig, tänkande. Hon läste mycket, använde moderniserad stavning⁷ i brev och kallade inte maken Dmitrij, utan på ålderdomligt vis Dimitrij,⁸ men i hemlighet fann han henne inskränkt, trångsynt och utan smak, var han rädd för henne och tyckte

дома. Изменять ей он начал уже давно, изменял часто и, вероятно, поэтому о женщинах отзывался почти всегда дурно, и когда в его присутствии говорили о них, то он называл их так:

— Низшая раса!

Ему казалось, что он достаточно научен горьким опытом, чтобы называть их как угодно, но всё же без «низшей расы» он не мог бы прожить и двух дней. В обществе мужчин ему было скучно, не по себе, с ними он был неразговорчив, холоден, но когда находился среди женщин, то чувствовал себя свободно и знал, о чем говорить с ними и как держать себя; и даже молчать с ними ему было легко. В его наружности, в характере, во всей его натуре было что-то привлекательное, неуловимое, что располагало к нему женщин, манило их; он знал об этом, и самого его тоже какая-то сила влекла к ним.

Опыт многократный, в самом деле горький опыт, научил его давно, что всякое сближение, которое вначале так приятно разнообразит жизнь и представляется милым и легким приключением, у порядочных людей, особенно у москвичей, тяжелых на подъем, нерешительных, неизбежно вырастает в целую задачу, сложную чрезвычайно, и положение в конце концов становится тягостным. Но при всякой новой встрече с интересною женщиной этот опыт как-то ускользал из памяти, и хотелось жить, и всё казалось так просто и забавно.

И вот однажды под вечер он обедал в саду, а дама в берете подходила не спеша, чтобы занять соседний стол. Ее выражение, походка, платье, прическа говорили ему,

inte om att vara hemma. För länge sedan hade han börjat bedra henne, han bedrog henne ofta, och troligen därför uttalade han sig nästan alltid nedlåtande om kvinnor, och när man i hans närvaro talade om dem, kallade han dem för:

— En lägre ras!⁹

Han tyckte sig ha tillräckligt med bitter erfarenhet för att kalla dem vad han ville, men utan denna ”lägre ras” kunde han inte ens stå ut två dagar. I sällskap med män hade han tråkigt och var inte sig själv, med dem var han fåordig och tillbakadragen, men när han befann sig bland kvinnor, kände han sig fri och visste vad han skulle tala med dem om och hur han skulle uppträda; och även att tiga tillsammans med dem föreföll honom lätt. I hans utseende och karaktär, i hela hans natur fanns något åtråvärt och ogripbart, som drog kvinnor till honom, och som lockade dem; han visste om det, och en liknande kraft drog honom till dem.

Upprepad erfarenhet, i själva verket bitter erfarenhet,¹⁰ hade för länge sedan lärt honom att varje närmande, som till en början skapar angenäm omväxling i tillvaron och tycks som ett behagligt litet äventyr, hos hyggligt folk och särskilt då moskvabor, som är en aning tröga i vändningarna och obeslutsamma, oundvikligen växer ut till ett stort problem, som är ytterst komplicerat,¹¹ och situationen blir till sist pinsam. Men för varje nytt sammanträffande med någon intressant kvinna hade denna erfarenhet liksom fallit i glömska, och man fick lust att leva, och allting tycktes så enkelt och underhållande.

Och så tidigt en kväll när han åt middag i trädgården, kom damen i baretten långsamt gående för att slå sig ned vid bordet intill.¹² Hennes ansiktsuttryck, gång, klänning och fri-

что она из порядочного общества, замужем, в Ялте в первый раз и одна, что ей скучно здесь... В рассказах о нечистоте местных нравов много неправды, он презирал их и знал, что такие рассказы в большинстве сочиняются людьми, которые сами бы охотно грешили, если бы умели, но, когда дама села за соседний стол в трех шагах от него, ему вспомнились эти рассказы о легких победах, о поездках в горы, и соблазнительная мысль о скорой, мимолетной связи, о романе с неизвестною женщиной, которой не знаешь по имени и фамилии, вдруг овладела им.

Он ласково поманил к себе шпица и, когда тот подошел, погрозил ему пальцем. Шпиц заворчал. Гуров опять погрозил.

Дама взглянула на него и тотчас же опустила глаза.

— Он не кусается, — сказала она и покраснела.

— Можно дать ему кость? — И когда она утвердительно кивнула головой, он спросил приветливо: — Вы давно изволили приехать в Ялту?

— Дней пять.

— А я уже дотягиваю здесь вторую неделю.

Помолчали немного.

— Время идет быстро, а между тем здесь такая скука! — сказала она, не глядя на него.

— Это только принято говорить, что здесь скучно. Обыватель живет у себя где-нибудь в Белеве или Жизд-ре — и ему не скучно, а приедет сюда: «Ах, скучно! Ах, пыль!» Подумаешь, что он из Гренады приехал.

Она засмеялась. Потом оба продолжали есть молча, как незнакомые; но после обеда пошли рядом — и

syrrys sa honom att hon tillhörde de finare kretsarna, var gift, befann sig i Jalta för första gången och ensam, att hon hade tråkigt här... I historier om platsens omoraliska levnadssätt var mycket osanning, han föraktade sådana historier och visste att de för det mesta uppiktades av folk som själva gärna skulle synda, om de kunde; men när damen nu satte sig vid bordet intill på tre stegs avstånd från honom, kom han att tänka på dessa historier om lättvunna segrar, om utflykter till bergen; och en frestande tanke på ett kortvarigt förhållande, på en romans med en okänd kvinna, vars namn var honom fullständigt obekant, överväldigade honom plötsligt.

Han lockade vänligt till sig spetsen, och när den kommit ända fram, hytte han åt den med fingret. Spetsen morrade. Gurov hytte igen.

Damen såg hastigt på honom men sänkte genast blicken.

— Han bits inte, sa hon och rodnade.

— Får man ge honom ett ben? Och när hon nickade, frågade han vänligt: Har ni tillbringat lång tid i Jalta?

— Fyra-fem dagar.

— Och jag har redan klarat av andra veckan här.

De var tysta en stund.

— Tiden går fort, och ändå är här så tråkigt! sa hon, utan att se på honom.

— Att det är tråkigt är bara vad man säger. I vanliga fall bor borgarbrackan i städer som Beljov eller Zjizdra¹³ — och där har han inte tråkigt, men så kommer han hit: ”Åh, vad tråkigt! åh, vad dammig!” Man kan tro att han kommer från Grenada.¹⁴

Hon skrattade till. Sedan fortsatte båda äta under tystnad, som om de inte kände varandra; men efter middagen gick de därifrån sida vid sida — och de började ett otvunget samtal på

начался шуточный, легкий разговор людей свободных, довольных, которым всё равно, куда бы ни идти, о чем ни говорить. Они гуляли и говорили о том, как странно освещено море; вода была сиреневого цвета, такого мягкого и теплого, и по ней от луны шла золотая полоса. Говорили о том, как душно после жаркого дня. Гуров рассказал, что он москвич, по образованию филолог, но служит в банке; готовился когда-то петь в частной опере, но бросил, имеет в Москве два дома... А от нее он узнал, что она выросла в Петербурге, но вышла замуж в С., где живет уже два года, что пробудет она в Ялте еще с месяц и за ней, быть может, придет ее муж, которому тоже хочется отдохнуть. Она никак не могла объяснить, где служит ее муж, — в губернском правлении или в губернской земской управе, и это ей самой было смешно. И узнал еще Гуров, что ее зовут Анной Сергеевной.

Потом у себя в номере он думал о ней, о том, что завтра она, наверное, встретится с ним. Так должно быть. Ложась спать, он вспомнил, что она еще так недавно была институткой, училась, всё равно как теперь его дочь, вспомнил, сколько еще несмелости, угловатости было в ее смехе, в разговоре с незнакомым, — должно быть, это первый раз в жизни она была одна, в такой обстановке, когда за ней ходят, и на нее смотрят, и говорят с ней только с одною тайною целью, о которой она не может не догадываться. Вспомнил он ее тонкую, слабую шею, красивые, серые глаза.

«Что-то в ней есть жалкое все-таки», — подумал он и стал засыпать.

fria och belåtna människors sätt, vilka det gör detsamma vart de går eller vad de pratar om. De promenerade och pratade om hur egendomligt havet skimrade; vattnet var syrenfärgat i en sådan mild och varm ton, och från månen sträckte sig ett gyllene band över vattnet.¹⁵ De pratade om hur kvavt det var efter den varma dagen. Gurov berättade att han var moskvabo, att han var utbildad filolog men anställd på en bank; att han en gång börjat ta sånglektioner för att kunna sjunga på en privat opera men slutat,¹⁶ att han i Moskva ägde ett par hus... Och av henne fick han veta att hon var uppvuxen i Sankt Petersburg men hade gift sig i S, där hon bodde sedan två år tillbaka, att hon tänkte stanna i Jalta ytterligare en månad och att hennes man, som också behövde vila upp sig, kanske skulle komma efter henne. Hon kunde inte på något vis förklara var maken var anställd — vid guvernementstyrelsen eller vid guvernementets zemskaja uprava,¹⁷ och det tyckte hon själv var komiskt. Och Gurov fick dessutom veta att hon hette Anna Sergejevna.¹⁸

På sitt rum tänkte han sedan på henne, på att i morgon skulle hon säkert träffa honom. Så måste det bli. När han lagt sig att sova, kom han ihåg att hon för inte alls länge sedan hade varit elev i adelsfröknarnas pension och studerat liksom nu hans dotter, och han kom ihåg hur mycket osäkerhet och kantighet som fanns i hennes skratt under samtalet med den obekante — antagligen var det första gången i sitt liv som hon var ensam och i en sådan situation att någon följde efter och iakttog henne och talade med henne bara med en enda hemlig avsikt, som hon inte gärna kunde ta miste på. Han kom ihåg hennes fina, smala hals och de vackra grå¹⁹ ögonen.

”Det är något rörande med henne i alla fall”, tänkte han och somnade.²⁰

II.

ПРОШЛА НЕДЕЛЯ после знакомства. Был праздничный день. В комнатах было душно, а на улицах вихрем носилась пыль, срывало шляпы. Весь день хотелось пить, и Гуров часто заходил в павильон и предлагал Анне Сергеевне то воды с сиропом, то мороженого. Некуда было деваться.

Вечером, когда немного утихло, они пошли на мол, чтобы посмотреть, как придет пароход. На пристани было много гуляющих; собрались встречать кого-то, держали букеты. И тут отчетливо бросались в глаза две особенности нарядной ялтинской толпы: пожилые дамы были одеты, как молодые, и было много генералов.

По случаю волнения на море пароход пришел поздно, когда уже село солнце, и, прежде чем пристать к молу, долго поворачивался. Анна Сергеевна смотрела в лорнетку на пароход и на пассажиров, как бы отыскивая знакомых, и когда обращалась к Гурову, то глаза у нее блестели. Она много говорила, и вопросы у нее были отрывисты, и она сама тотчас же забывала, о чем спрашивала; потом потеряла в толпе лорнетку.

Нарядная толпа расходилась, уже не было видно лиц, ветер стих совсем, а Гуров и Анна Сергеевна стояли, точно ожидая, не сойдет ли еще кто с парохода. Анна Сергеевна уже молчала и нюхала цветы, не глядя на Гурова.

— Погода к вечеру стала получше, — сказал он. — Куда же мы теперь пойдем? Не поехать ли нам куда-нибудь?

II.

EN VECKA HADE GÅTT sedan de blev bekanta. Det var helgdag. Inomhus var det kvavt, och på gatan virvlade vinden upp damm och ryckte åt sig hattar. Hela tiden kände man sig törstig, och Gurov begav sig ofta till paviljongen och bjöd Anna Sergejevna än på saft och vatten, än på glass.²¹ Ingenstans kunde man ta vägen.

På kvällen när vinden avtagit något gick de ned till piren för att se ångbåten komma. På bryggan stod mycket folk; de hade samlats där för att möta någon och höll i buketter. Och det mest iögonenfallande hos denna folksamling från Jalta var två detaljer: äldre damer hade klätt sig ungdomligt,²² och där var många generaler.²³

Ångaren var försenad till följd av sjögång²⁴ och kom när solen redan gått ned, och innan man kunde lägga till vid piren manövrerade båten länge. Anna Sergejevna tittade genom en lornjett på ångaren och passagerarna, som om hon väntade bekanta, och när hon vände sig mot Gurov, glittrade hennes ögon. Hon talade mycket, och hennes frågor var osammanhängande, och hon glömde själv genast vad hon hade frågat om; sedan tappade hon lornjetten i vimlet.²⁵

Den eleganta folksamlingen skingrades, redan syntes inte en människa, och vinden upphörde alldeles, men Gurov och Anna Sergejevna stod kvar, som om de väntade att någon mer skulle stiga av båten. Anna Sergejevna stod tyst och lukade på blommorna²⁶ utan att se på Gurov.

— Vädret har blivit lite bättre mot kvällen, sa han. Men vart ska vi gå nu? Ska vi inte ta och åka nånstans?

Она ничего не ответила.

Тогда он пристально поглядел на нее и вдруг обнял ее и поцеловал в губы, и его обдало запахом и влагой цветов, и тотчас же он пугливо огляделся: не видел ли кто?

— Пойдемте к вам... — проговорил он тихо.

И оба пошли быстро.

У нее в номере было душно, пахло духами, которые она купила в японском магазине. Гуров, глядя на нее теперь, думал: «Каких только не бывает в жизни встреч!» От прошлого у него сохранилось воспоминание о беззаботных, добродушных женщинах, веселых от любви, благодарных ему за счастье, хотя бы очень короткое; и о таких, — как, например, его жена, — которые любили без искренности, с излишними разговорами, манерно, с истерией, с таким выражением, как будто то была не любовь, не страсть, а что-то более значительное; и о таких двух-трех, очень красивых, холодных, у которых вдруг промелькнуло на лице хищное выражение, упрямое желание взять, выхватить у жизни больше, чем она может дать, и это были не первой молодости, капризные, не рассуждающие, властные, не умные женщины, и когда Гуров охладевал к ним, то красота их возбуждала в нем ненависть и кружева на их белье казались ему тогда похожими на чешую.

Но тут всё та же несмелость, угловатость неопытной молодости, неловкое чувство; и было впечатление растерянности, как будто кто вдруг постучал в дверь. Анна Сергеевна, эта «дама с собачкой», к тому, что произошло, отнеслась как-то особенно, очень серьезно, точно к

Hon svarade inte.

Då såg han uppmärksamt på henne, och plötsligt omfamnade han henne och kysste hennes läppar, varpå han omgavs av doften och fukten från blommorna, och han såg sig genast förskräckt omkring: ingen hade väl sett något?²⁷

— Låt oss gå till er... sa han lågt.

Och båda gav sig skyndsamt i väg.

På hennes rum var det kvavt och doftade parfym, som hon hade köpt i en japansk²⁸ affär. När Gurov nu såg på henne, tänkte han: ”Vilka märkliga möten gör man ändå inte här i livet!” Från det förflutna bevarade han minnen av sorglösa och godmodiga kvinnor, som varit glada över kärleken och tacksamma mot honom för lyckan, även om den varit mycket kortvarig; och han mindes sådana kvinnor — som exempelvis hans fru — vilka älskade utan innerlighet, under överflödigt prat, tillgjort och hysteriskt, och med ett ansiktsuttryck som om det inte varit fråga om kärlek eller passion, utan om något mera betydelsefullt; och han mindes ett par-tre sådana mycket vackra och kyliga kvinnor, i vilkas ansikten ett uttryck av rovgirighet, en envis önskan att ta, att ur tillvaron rycka mer än den var beredd att ge, plötsligt hade glimmat till, och dessa kvinnor var inte de mest oerfarna och nyckfulla eller oförnuftiga, och när Gurov hade svalnat för dem, väckte deras skönhet avsky hos honom, och spetsarna på deras underkläder påminde honom om fiskfäll.²⁹

Men här förblev allt vid den osäkerhet och kantighet som hör de oerfarna ungdomsåren till, en känsla av handfallenhet; det var samma överrumplande upplevelse som om någon plötsligt skulle ha knackat på dörren. Anna Sergejevna, denna dam med hund, reagerade av någon anledning sällsamt och

своему падению, — так казалось, и это было странно и некстати. У нее опустились, завяли черты и по сторонам лица печально висели длинные волосы, она задумалась в унылой позе, точно грешница на старинной картине.

— Нехорошо, — сказала она. — Вы же первый меня не уважаете теперь.

На столе в номере был арбуз. Гуров отрезал себе ломоть и стал есть не спеша. Прошло, по крайней мере, полчаса в молчании.

Анна Сергеевна была трогательна, от нее веяло чистотой порядочной, наивной, мало жившей женщины; одинокая свеча, горевшая на столе, едва освещала ее лицо, но было видно, что у нее нехорошо на душе.

— Отчего бы я мог перестать уважать тебя? — спросил Гуров. — Ты сама не знаешь, что говоришь.

— Пусть бог меня простит! — сказала она, и глаза у нее наполнились слезами. — Это ужасно.

— Ты точно оправдываешься.

— Чем мне оправдаться? Я дурная, низкая женщина, я себя презираю и об оправдании не думаю. Я не мужа обманула, а самое себя. И не сейчас только, а уже давно обманываю. Мой муж, быть может, честный, хороший человек, но ведь он лакей! Я не знаю, что он делает там, как служит, а знаю только, что он лакей. Мне, когда я вышла за него, было двадцать лет, меня томило любопытство, мне хотелось чего-нибудь получше; ведь есть же, — говорила я себе, — другая жизнь. Хотелось пожить! Пожить и пожить... Любопытство меня жгло... вы этого не понимаете, но, клянусь богом, я уже не могла владеть собой, со мной что-то делалось, меня

mycket allvarligt på det som skedde, som inför sin undergång — så tycktes det, och det uppstod en egendomlig och oläglig stämning. Hennes ansiktsuttryck slappnade och vissnade, och på ömse sidor om ansiktet hängde det långa håret sorgmodigt ned; hon försjönk i en nedslagen pose, alldeles som synderskan på en gammal målning.³⁰

— Det är inte bra, sa hon. Nu blir ni den förste att inte högakta mig.

På bordet i rummet fanns en vattenmelon. Gurov skar en skiva och började långsamt äta.³¹ Det gick minst en halvtimme utan att någon sa något.

Anna Sergejevna var rörande, kring henne stod den rena atmosfären av en anständig, naiv och inte särskilt livserfaren kvinna; det ensamma ljuset, som brann på bordet, förmådde knappt lysa upp hennes ansikte, men det var tydligt att något tyngde hennes hjärta.

— Hur skulle jag kunna upphöra att högakta dig?³² frågade Gurov. Du vet inte själv vad du pratar om.

— Må Gud förlåta mig! sa hon, och hennes ögon fylldes av tårar. Det är förfärligt.

— Det är som om du försöker rättfärdiga dig.

— Vad kan rättfärdiga mig? Jag är en dålig och usel kvinna, jag föraktar mig själv och tror inte på rättfärdigande. Jag har inte bedragit min man, utan mig själv. Och det inte bara nu, utan en långre tid. Min man är kanske en hederlig och god människa, men han är en lakej. Jag vet inte vad han gör på sitt arbete, jag vet bara att han är en lakej. När jag gifte mig med honom var jag tjugo år, jag kom att plågas av nyfikenhet, jag ville ha något som var bättre; men det finns ju — intalade jag mig — ett annat liv. Jag ville börja leva! Leva och leva... Nyfi-

нельзя было удержаться, я сказала мужу, что больна, и поехала сюда... И здесь всё ходила, как в угаре, как безумная... и вот я стала пошлой, дрянной женщиной, которую всякий может презирать.

Гурову было уже скучно слушать, его раздражал наивный тон, это покаяние, такое неожиданное и неуместное; если бы не слезы на глазах, то можно было бы подумать, что она шутит или играет роль.

— Я не понимаю, — сказал он тихо, — что же ты хочешь?

Она спрятала лицо у него на груди и прижалась к нему.

— Верьте, верьте мне, умоляю вас... — говорила она. — Я люблю честную, чистую жизнь, а грех мне гадов, я сама не знаю, что делаю. Простые люди говорят: нечистый попутал. И я могу теперь про себя сказать, что меня попутал нечистый.

— Полно, полно... — бормотал он.

Он смотрел ей в неподвижные, испуганные глаза, целовал ее, говорил тихо и ласково, и она понемногу успокоилась, и веселость вернулась к ней; стали оба смеяться.

Потом, когда они вышли, на набережной не было ни души, город со своими кипарисами имел совсем мертвый вид, но море еще шумело и билось о берег; один баркас качался на волнах, и на нем сонно мерцал фонарик.

Нашли извозчика и поехали в Ореанду.

— Я сейчас внизу в передней узнал твою фамилию: на доске написано фон Дидериц, — сказал Гуров. — Твой муж немец?

— Нет, у него, кажется, дед был немец, но сам он православный.

kenheten brände mig... ni förstår inte det här, men jag svär vid Gud att jag inte kunde härda ut längre, något hade hänt med mig, ingenting kunde hejda mig, jag sa till min man att jag var sjuk och åkte sedan hit... Och här har jag hela tiden gått omkring som i ett rus, som en tokig... och nu har jag blivit en oanständig och usel kvinna,³³ som varje människa kan förakta.³⁴

Gurov hade redan tröttnat på att lyssna. Det barnsliga tonfallet irriterade honom. Den här bekännelsen kom så hastigt och olägligt; om det inte varit för tårarna i hennes ögon, skulle man ha kunnat tro att hon skämtade eller spelade en roll.

— Jag förstår inte, sa han lågt, vad vill du egentligen?

Hon gömde ansiktet vid hans bröst och tryckte sig intill honom.

— Ni måste tro mig, jag ber er... sa hon. Jag älskar ett hederligt och obefläckat liv, medan synd äcklar mig, jag vet inte själv vad jag gör. Enkla människor säger: djävulen frestade mig. Och nu kan jag säga om mig själv att jag frestades av djävulen.³⁵

— Det räcker, det räcker... mumlade Gurov.

Han såg in i hennes stirrande och förskrämda ögon, kysste henne och talade lågt och vänligt. Gradvis lugnade hon sig, och uppsluppenheten återvände; de började båda skratta.³⁶

När de sedan gick ut, fanns inte en människa på strandpromenaden. Staden med sina cypresser³⁷ låg alldeles öde, men havet brusade alltjämt och slog mot stranden; en barkass³⁸ gungade på vågorna, och på den blinkade sömnigt en lanterna.

De fick tag på en droska och begav sig till Oreanda.³⁹

— Nere vid receptionen fick jag nyligen veta ditt efternamn: på tavlan stod det von Diederitz,⁴⁰ sa Gurov. Är din man tysk?

— Nej, hans farfar var visst tysk, men själv är han ortodox.⁴¹

В Ореанде сидели на скамье, недалеко от церкви, смотрели вниз на море и молчали. Ялта была едва видна сквозь утренний туман, на вершинах гор неподвижно стояли белые облака. Листва не шевелилась на деревьях, кричали цикады, и однообразный, глухой шум моря, доносившийся снизу, говорил о покое, о вечном сне, какой ожидает нас. Так шумело внизу, когда еще тут не было ни Ялты, ни Ореанды, теперь шумит и будет шуметь так же равнодушно и глухо, когда нас не будет. И в этом постоянстве, в полном равнодушии к жизни и смерти каждого из нас кроется, быть может, залог нашего вечного спасения, непрерывного движения жизни на земле, непрерывного совершенства. Сидя рядом с молодой женщиной, которая на рассвете казалась такой красивой, успокоенный и очарованный в виду этой сказочной обстановки — моря, гор, облаков, широкого неба, Гуров думал о том, как, в сущности, если вдуматься, всё прекрасно на этом свете, всё, кроме того, что мы сами мыслим и делаем, когда забываем о высших целях бытия, о своем человеческом достоинстве.

Подошел какой-то человек — должно быть, сторож, — посмотрел на них и ушел. И эта подробность показалась такой таинственной и тоже красивой. Видно было, как пришел пароход из Феодосии, освещенный утренней зарей, уже без огней.

— Роса на траве, — сказала Анна Сергеевна после молчания.

— Да. Пора домой.

Они вернулись в город.

I Oreanda satte de sig på en bänk inte långt från kyrkan. De såg ned mot havet och teg. Jalta var knappt synligt genom morgondimman. På bergens krön hade vita moln lagt sig till ro. Löven på träden rörde inte. Cikadorna spelade, och havets monotona ensliga brus, som nådde dem nerifrån, berättade om den stillhet, den eviga sömn, som väntar oss. Så har det brusat där nere, sedan varken Jalta eller Oreanda fanns här; det brusar nu, och det kommer att brusa lika oberört och öde, när vi inte längre finns till. Och i denna beständighet, denna fullständiga likgiltighet gentemot liv och död, finns kanske för var och en av oss en pant förborgad för vår eviga frälsning, för livets oavbrutna kretslopp här på jorden och för ett oavbrutet fulländande. Där han satt bredvid den unga kvinnan, som i gryningen tycktes så vacker, lugn och förtrollad inför åsynen av detta sagolika landskap — av hav, berg, moln och vidsträckt himmel, tänkte Gurov på hur vackert allt egentligen var här i världen, om man tänkte efter; allt utom det vi själva har i tankarna och gör, då vi glömmet tillvarons ädlaste syften och vår mänskliga värdighet.

En man kom gående — kanske var det en vakt — han tittade på dem och gick förbi. Och denna detalj tycktes dem så hemlighetsfull och även vacker. Man kunde se ett fartyg komma från Feodosia.⁴² Det var belyst av morgonrodnaden och hade redan ljusen släckta.

— Det är dagg i gräset, sa Anna Sergejevna efter en stunds tystnad.

— Ja. Det är dags att åka hem.

De återvände till staden.

Потом каждый полдень они встречались на набережной, завтракали вместе, обедали, гуляли, восхищались морем. Она жаловалась, что дурно спит и что у нее тревожно бьется сердце, задавала всё одни и те же вопросы, волнуемая то ревностью, то страхом, что он недостаточно ее уважает. И часто на сквере или в саду, когда вблизи их никого не было, он вдруг привлекал ее к себе и целовал страстно. Совершенная праздность, эти поцелуи среди белого дня, с оглядкой и страхом, как бы кто не увидел, жара, запах моря и постоянное мелькание перед глазами праздных, наряженных, сытых людей точно переродили его; он говорил Анне Сергеевне о том, как она хороша, как соблазнительна, был нетерпеливо страстен, не отходил от нее ни на шаг, а она часто задумывалась и всё просила его сознаться, что он ее не уважает, нисколько не любит, а только видит в ней пошлую женщину. Почти каждый вечер попозже они уезжали куда-нибудь за город, в Оранду или на водопад; и прогулка удавалась, впечатления неизменно всякий раз были прекрасны, величавы.

Ждали, что приедет муж. Но пришло от него письмо, в котором он извещал, что у него разболелись глаза, и умолял жену поскорее вернуться домой. Анна Сергеевна заторопилась.

— Это хорошо, что я уезжаю, — говорила она Гурову.
— Это сама судьба.

Она поехала на лошадях, и он провожал ее. Ехали целый день. Когда она садилась в вагон курьерского поезда и когда пробил второй звонок, она говорила:

— Дайте, я погляжу на вас еще... Погляжу еще раз.
Вот так.

Sedan träffades de varje förmiddag på strandpromenaden; de åt frukost tillsammans och middag, promenerade och hänfördes av havet. Hon klagade över att hon sov dåligt och hade hjärtklappning,⁴³ och hon ställde hela tiden samma frågor, oroad endera av svartsjuka eller av rädsla över att han inte högaktade henne tillräckligt. Och ofta i stadsträdgården eller i parken, när ingen annan var i närheten, drog han henne plötsligt intill sig och kysste henne lidelsefullt. Denna totala sysslöshet och dessa kyssar mitt på blanka dagen, med blickar omkring sig av rädsla att någon kunde ha sett dem, värmen, doften av hav och den ständiga åsynen av sysslösa, eleganta och mätta människor, omdanade honom på något sätt; han talade om för Anna Sergejevna hur fin och tilltalande hon var, och han visade sig otåligt passionerad och övergav henne inte för en minut, medan hon å sin sida ofta försjönk i tankar och hela tiden bad honom erkänna att han inte högaktade henne eller var det minsta förälskad, utan bara såg en dålig kvinna i henne. Nästan varje kväll i skymning-
en gav de sig i väg någonstans utanför staden, till Oreanda eller vattenfallet;⁴⁴ och utflykten brukade bli lyckad, intrycken tycktes varje gång oföränderligt vackra och imponerande.

De väntade att hennes man skulle komma. Men i stället kom från honom ett brev, där han meddelade att han fått en ögonsjukdom, och han bad hustrun snarast återvända hem. Anna Sergejevna fick bråttom.

— Det är bra att jag reser, sa hon till Gurov. Det är själva ödet.

Hon gav sig iväg med häst och vagn, och han följde henne. De reste en hel dag. När hon hade satt sig i vagnen på expresståget och andra signalen genljudit,⁴⁵ sa hon:

— Får jag se på er... Jag vill se ännu en gång. Såja.

Она не плакала, но была грустна, точно больна, и лицо у нее дрожало.

— Я буду о вас думать... вспоминать, — говорила она. — Господь с вами, оставайтесь. Не поминайте лихом. Мы навсегда прощаемся, это так нужно, потому что не следовало бы вовсе встречаться. Ну, господь с вами.

Поезд ушел быстро, его огни скоро исчезли, и через минуту уже не было слышно шума, точно всё сговорилось нарочно, чтобы прекратить поскорее это сладкое забытие, это безумие. И, оставшись один на платформе и глядя в темную даль, Гуров слушал крик кузнечиков и гудение телеграфных проволок с таким чувством, как будто только что проснулся. И он думал о том, что вот в его жизни было еще одно похождение или приключение, и оно тоже уже кончилось, и осталось теперь воспоминание... Он был растроган, грустен и испытывал легкое раскаяние; ведь эта молодая женщина, с которой он больше уже никогда не увидится, не была с ним счастлива; он был приветлив с ней и сердечен, но всё же в обращении с ней, в его тоне и ласках сквозила тенью легкая насмешка, грубоватое высокомерие счастливого мужчины, который к тому же почти вдвое старше ее. Всё время она называла его добрым, необыкновенным, возвышенным; очевидно, он казался ей не тем, чем был на самом деле, значит, невольно обманывал ее...

Здесь на станции уже пахло осенью, вечер был прохладный.

«Пора и мне на север, — думал Гуров, уходя с платформы. — Пора!»

Hon grät inte men var sorgsen, som om hon skulle ha varit sjuk, och hennes ansikte var bekymrat.

— Jag ska tänka på er... och komma ihåg, sa hon. Gud vare med er... Han välsigne. Tyck inte illa om mig. Vi måste skiljas för alltid, för vi borde överhuvudtaget inte ha träffats. Ja, Gud vare med er.

Tåget rullade hastigt bort. Dess ljus försvann snart, och redan efter någon minut hördes inte ett ljud, som om allt hade planerats i förväg för att snabbare avsluta denna ljuva slummer, denna galenskap. Och när Gurov stod där ensam på perrongen och såg in i ett mörkt fjärran, hörde han gräshoppornas musik och telegrafledningarnas nynnande med en känsla av att nyss ha vaknat. Och han tänkte att så hade ännu ett äventyr eller en kärlekshistoria utspelat sig i hans liv, och att också den nu var förbi, och kvar fanns bara minnet. Han var rörd och sorgsen, och han erfor en svag ånger; denna unga dam, som han aldrig mer skulle träffa, hade ju inte varit lycklig med honom; han hade varit vänlig mot henne och innerlig, men ändå, i hans sätt mot henne, i hans tonfall och ömhet hade skuggan av ett lätt hån skymtat fram: det hade varit det ohyfsade högmodet hos en lycklig man, som därtill var nästan dubbelt så gammal som hon. Hela tiden hade hon kallat honom vänlig, enastående och beundransvärd; det var tydligt att han för henne hade framstått inte sådan han egentligen var; det betydde att han ofrivilligt hade bedragit henne...

Här på stationen luktade det redan höst, och kvällen var kylig.

”Det är dags även för mig att åka norrut”, tänkte Gurov, när han lämnade perrongen. ”Det är dags!”

III.

ДОМА в МОСКВЕ уже всё было по-зимнему, топили печи, и по утрам, когда дети собирались в гимназию и пили чай, было темно, и няня ненадолго зажигала огонь. Уже начались морозы. Когда идет первый снег, в первый день езды на сани, приятно видеть белую землю, белые крыши, дышится мягко, славно, и в это время вспоминаются юные годы. У старых лип и берез, белых от инея, добродушное выражение, они ближе к сердцу, чем кипарисы и пальмы, и вблизи них уже не хочется думать о горах и море.

Гуров был москвич, вернулся он в Москву в хороший, морозный день, и когда надел шубу и теплые перчатки и прошелся по Петровке, и когда в субботу вечером услышал звон колоколов, то недавняя поездка и места, в которых он был, утеряли для него всё очарование. Мало-помалу он окунулся в московскую жизнь, уже с жадностью прочитывал по три газеты в день и говорил, что не читает московских газет из принципа. Его уже тянуло в рестораны, клубы, на званые обеды, юбилеи, и уже ему было лестно, что у него бывают известные адвокаты и артисты и что в докторском клубе он играет в карты с профессором. Уже он мог съесть целую порцию селянки на сковородке...

Пройдет какой-нибудь месяц, и Анна Сергеевна, казалось ему, покроется в памяти туманом и только изредка будет сниться с трогательной улыбкой, как снились другие. Но прошло больше месяца, наступила глу-

III.

HEMMA I MOSKVA var allt som på vintern,⁴⁶ man eldade i kakelugnarna, och på morgnarna när barnen ställde sig i ordning för skolan och drack sitt te, var det mörkt, och barnflickan tände tillfälligt en brasa. Frostnätterna hade redan börjat. När den första snön föll, den första dagen man kunde åka släde, var det angenämt att se den vita marken och de vita taken och att ta lätta behagliga andetag, och man mindes samtidigt unga år. Hos gamla lindar och björkar, vita av rimfrost, fanns ett uttryck av välvilja; de var närmare hjärtat än cypresser och palmer, och i deras närhet ville man inte längre tänka på berg och hav.

Gurov var Moskvabo. Han återvände till sin hemstad en vacker och mycket kylig dag, och när han tagit på sig päls och varma handskar och strövade längs den centrala gatan Petrovka,⁴⁷ och när han på lördagkvällen hörde kyrkklockornas klang, så hade den senaste resan och platserna han varit på mist all glans. Han anpassade sig lite i taget till Moskvalivet, läste nu girigt tre morgontidningar om dagen och sa att Moskvatidningar läser man av princip inte. Han drogs till restauranger och klubbar, till bjudningar och jubileer, och kände sig smickrad över att kända advokater och konstnärer besökte honom och att han på herrklubben spelade kort med en professor. Han kunde nu äta en hel portion seljanka i panna...⁴⁸

Det går någon månad, så försvinner, föreställde han sig, Anna Sergejevna i minnets dunkel och kommer emellanåt bara att visa sig med sitt rörande leende i drömmen. Men det gick

бокая зима, а в памяти всё было ясно, точно расстался он с Анной Сергеевной только вчера. И воспоминания разгорались всё сильнее. Доносились ли в вечерней тишине в его кабинет голоса детей, приготовлявших уроки, слышал ли он романс или орган в ресторане, или завывала в камине метель, как вдруг воскресало в памяти всё: и то, что было на молу, и раннее утро с туманом на горах, и пароход из Феодосии, и поцелуи. Он долго ходил по комнате и вспоминал, и улыбался, и потом воспоминания переходили в мечты, и прошедшее в воображении мешалось с тем, что будет. Анна Сергеевна не снилась ему, а шла за ним всюду, как тень, и следила за ним. Закрывши глаза, он видел ее, как живую, и она казалась красивее, моложе, нежнее, чем была; и сам он казался себе лучше, чем был тогда, в Ялте. Она по вечерам глядела на него из книжного шкапа, из камина, из угла, он слышал ее дыхание, ласковый шорох ее одежды. На улице он провожал взглядом женщин, искал, нет ли похожей на нее...

И уже томило сильное желание поделиться с кем-нибудь своими воспоминаниями. Но дома нельзя было говорить о своей любви, а вне дома — не с кем. Не с жильцами же и не в банке. И о чем говорить? Разве он любил тогда? Разве было что-нибудь красивое, поэтическое, или поучительное, или просто интересное в его отношениях к Анне Сергеевне? И приходилось говорить неопределенно о любви, о женщинах, и никто не догадывался, в чем дело, и только жена шевелила своими темными бровями и говорила:

— Тебе, Димитрий, совсем не идет роль фата.

över en månad, det blev midvinter, och i minnet förblev allt lika klart som om han tagit avsked från Anna Sergejevna igår. Och minnena flammade upp allt häftigare. Om röster från barnen, som gjorde sina läxor, i kvällens stillhet spred sig till hans arbetsrum, om han hörde en romans eller orgeln på en restaurang, eller om snöstormen tjöt i öppna spisen, så återkom plötsligt allt i minnet: händelserna på piren, den tidiga morgonen med dimma på bergen, ångaren från Feodosia och kyssarna. Han gick länge omkring i rummet, mindes och log, och sedan förvandlades minnena till drömmar, och det förflutna blandades i fantasin med det kommande. Anna Sergejevna visade sig för honom inte bara i drömmen, utan hon följde honom överallt som en skugga och iakttog honom. Slöt han ögonen såg han henne så levande framför sig som om hon varit verklig, och hon tycktes nu vackrare, yngre och mer ömsint än hon varit; och själv tyckte han sig bättre än han var då, i Jalta. På kvällarna betraktade hon honom ur bokhyllan, ur öppna spisen och ur hörnen, och han hörde hennes andedräkt och det smeksamma fraset från hennes kläder. På gatan följde han kvinnorna med blicken för att se om någon möjligen liknade henne...

Och han tärdes nu av en stark längtan att få dela sina minnen med någon. Men hemma kunde han omöjligt berätta om sin kärlek, och utanför hemmet — fanns ingen. Han kunde varken anförtro sig åt hyresgästerna eller på banken. Och vad skulle han ha berättat? Hade det verkligen varit någonting vackert, poetiskt eller lärorikt eller helt enkelt intressant i hans förhållande till Anna Sergejevna? Och så blev han tvungen att tala om kärlek och kvinnor i allmänhet, och ingen anade vad saken gällde, och bara hustrun rörde på sina mörka ögonbryn och sa:

Однажды ночью, выходя из докторского клуба со своим партнером, чиновником, он не удержался и сказал:

— Если б вы знали, с какой очаровательной женщиной я познакомился в Ялте!

Чиновник сел в сани и поехал, но вдруг обернулся и окликнул:

— Дмитрий Дмитрич!

— Что?

— А давеча вы были правы: осетрина-то с душком!

Эти слова, такие обычные, почему-то вдруг возмутили Гурова, показались ему унижительными, нечистыми. Какие дикие нравы, какие лица! Что за бестолковые ночи, какие неинтересные, незаметные дни! Неистовая игра в карты, обжорство, пьянство, постоянные разговоры всё об одном. Ненужные дела и разговоры всё об одном отхватывают на свою долю лучшую часть времени, лучшие силы, и в конце концов остается какая-то куцая, бескрылая жизнь, какая-то чепуха, и уйти и бежать нельзя, точно сидишь в сумасшедшем доме или в арестантских ротах!

Гуров не спал всю ночь и возмущался и затем весь день провел с головной болью. И в следующие ночи он спал дурно, всё сидел в постели и думал или ходил из угла в угол. Дети ему надоели, банк надоел, не хотелось никуда идти, ни о чем говорить.

В декабре на праздниках он собрался в дорогу и сказал жене, что уезжает в Петербург хлопотать за одного молодого человека, — и уехал в С. Зачем? Он и сам не

— Rollen som kvinnokarl passar dig inte alls, Dimitrij.

När han en natt lämnade herrklubben med sin medspelare, ämbetsmannen, kunde han inte behärska sig utan sa:

— Om ni bara visste vilken förtjusande kvinna jag lärde känna i Jalta!

Ämbetsmannen satte sig i släden och körde men vände sig plötsligt om och ropade:

— Dmitrij Dmitritj!

— Vadå?

— Ni hade rätt nyss: stören luktade inte gott!

Dessa ord, så vanliga, upprörde plötsligt Gurov på något sätt och tycktes honom förödmjukande och vidriga. Vilka råa sällar, vilka typer! Vad var det egentligen för tanklösa nätter, och vilka händelselösa dagar! Det vanvettiga kortspelandet, frosseriet, supandet och de oavslutade enformiga samtalen.⁴⁹ De onödiga sysslorna och de enformiga samtalen tog det bästa av ens tid och det mesta av ens krafter, och till slut återstod något slags stubbsvansad, vingklippt tillvaro, någonting futtigt, och man kunde varken undkomma eller fly; det var som om man satt på dårhus eller i fängelse!⁵⁰

Gurov var så upprörd att han inte sov på hela natten, och av den anledningen gick han hela dagen med huvudvärk. Och under de följande nätterna sov han dåligt; hela tiden satt han i sängen och tänkte eller gick fram och tillbaka i rummet. Barnen tröttade ut honom, banken gjorde honom utled, och han ville varken gå någonstans eller prata om något.

Under helgdagarna i december packade han för en resa och sa till hustrun att han skulle åka till Sankt Petersburg för att verka i en ung mans intresse — och sedan åkte han till S. Varför? Det visste han inte själv riktigt. Han ville se Anna

знал хорошо. Ему хотелось повидаться с Анной Сергеевной и поговорить, устроить свидание, если можно.

Приехал он в С. утром и занял в гостинице лучший номер, где весь пол был обтянут серым солдатским сукном и была на столе чернильница, серая от пыли, со всадником на лошади, у которого была поднята рука со шляпой, а голова отбита. Швейцар дал ему нужные сведения: фон Дидериц живет на Старо-Гончарной улице, в собственном доме — это недалеко от гостиницы, живет хорошо, богато, имеет своих лошадей, его все знают в городе. Швейцар выговаривал так: Дрыдыриц.

Гуров не спеша пошел на Старо-Гончарную, отыскивал дом. Как раз против дома тянулся забор, серый, длинный, с гвоздями.

«От такого забора убежишь», — думал Гуров, поглядывая то на окна, то на забор.

Он соображал: сегодня день неприсутственный, и муж, вероятно, дома. Да и всё равно, было бы бестактно войти в дом и смутить. Если же послать записку, то она, пожалуй, попадет в руки мужу, и тогда всё можно испортить. Лучше всего положиться на случай. И он всё ходил по улице и около забора и поджидал этого случая. Он видел, как в ворота вошел нищий и на него напали собаки, потом, час спустя, слышал игру на рояли, и звуки доносились слабые, неясные. Должно быть, Анна Сергеевна играла.

Парадная дверь вдруг отворилась, и из нее вышла какая-то старушка, а за нею бежал знакомый белый шпиц. Гуров хотел позвать собаку, но у него вдруг заби-

Sergejevna och säga några ord och om möjligt ordna ett möte.

Han anlände till S på morgonen och tog in på hotellets bästa rum, där hela golvet var täckt med grått armétyg,⁵¹ och på bordet fanns ett pennställ, som var grått av damm och hade en ryttare, som höll hatten i en uppsträckt hand, men där huvudet var avslaget. Portiern gav honom nödvändiga upplysningar: von Diederitz bodde på Gamla Krukmakargatan i ett eget hus — det var inte långt från hotellet; han hade det gott ställt, rådde om hästar, och alla i staden kände honom. Portiern uttalade namnet på följande vis: Drydyrits.

Gurov begav sig utan brådska till Gamla Krukmakargatan och fann huset. Alldeles framför sträckte sig ett grått och långsmalt plank med spikar.

”Från ett sådant plank rymmer man”, tänkte Gurov, medan han såg än mot fönstren, än mot planket.

Han funderade: i dag är en ledig för ämbetsmän,⁵² och hennes man befinner sig troligen hemma. Hur som helst så skulle det vara otaktiskt att stiga på och ställa till oreda. Om man skickade ett skriftligt meddelande, så kunde det falla i händerna på mannen och fördärva alla möjligheter. Bäst av allt var att förlita sig på tillfälligheternas spel. Och han gick hela tiden längs gatan utmed planket och väntade på ett sådant tillfälle. Han såg hur en tiggare gick in genom grinden och blev anfallen av hundar, och sedan, efter en timme, hörde han svagt och otydligt tonerna från en flygel. Det kunde vara Anna Sergejevna som spelade.

Plötsligt öppnades dörren till stora ingången, ut kom en gammal gumma, och efter henne sprang den välbekanta vita spetsen. Gurov ville kalla på hunden, men hans hjärta börja-

лось сердце, и он от волнения не мог вспомнить, как зовут шпица.

Он ходил и всё больше и больше ненавидел серый забор, и уже думал с раздражением, что Анна Сергеевна забыла о нем и, быть может, уже развлекается с другим, и это так естественно в положении молодой женщины, которая вынуждена с утра до вечера видеть этот проклятый забор. Он вернулся к себе в номер и долго сидел на диване, не зная, что делать, потом обедал, потом долго спал.

«Как всё это глупо и беспокойно, — думал он, проснувшись и глядя на темные окна; был уже вечер. — Вот и выспался зачем-то. Что же я теперь ночью буду делать?»

Он сидел на постели, покрытой дешевым серым, точно больничным одеялом, и дразнил себя с досадой:

«Вот тебе и дама с собачкой... Вот тебе и приключения... Вот и сиди тут».

Еще утром, на вокзале, ему бросилась в глаза афиша с очень крупными буквами: шла в первый раз «Гейша». Он вспомнил об этом и поехал в театр.

«Очень возможно, что она бывает на первых представлениях», — думал он.

Театр был полон. И тут, как вообще во всех губернских театрах, был туман повыше люстры, шумно беспokoилась галерка; в первом ряду перед началом представления стояли местные франты, заложив руки назад; и тут, в губернаторской ложе, на первом месте сидела губернаторская дочь в боа, а сам губернатор скромно прятался за портьерой, и видны были только его руки; качался занавес, оркестр долго настраивался. Всё время,

de plötsligt att bulta, och av upprördhet kunde han inte komma ihåg vad hunden hette.⁵³

Han gick fram och tillbaka och hatade alltmer det grå planket, och han tänkte irriterat att Anna Sergejevna hade glömt honom och kanske redan roade sig med andra, och det var ju naturligt i en situation, där en ung kvinna från morgon till kväll tvingades se på det här förbannade planket.⁵⁴ Han återvände till sitt rum och satt länge på soffan utan att veta vad han skulle göra. Sedan åt han och sov därefter länge.

”Vad allt det här är dumt och irriterande”, tänkte han när han vaknade och såg på de mörka fönstren; det var redan kväll. ”Ser man på, av någon anledning har jag fått sova ut. Men vad ska jag nu göra hela kvällen?”

Han satte sig på sängen, som var täckt av en billig grå sjukhusliknande filt,⁵⁵ och irriterad hånade han sig själv:

”Här har du damen med hunden... Här har du ditt äventyr... Nu kan du sitta där.”

I morse på järnvägsstationen hade han lagt märke till en affisch med mycket stora bokstäver: operetten *Geishan*⁵⁶ hade premiär. Han kom ihåg det och begav sig till teatern.

”Det är mycket möjligt att hon går på premiärer”, tänkte han.

Teatern var fullsatt. Och här, liksom i allmänhet på alla landsortsteatrar, var luften dimmig ända upp till ljuskronorna,⁵⁷ och ett oväsen spred sig i galleriet; inför föreställningens början stod ortens sprättar med händerna bakpå ryggen på första parkett; och där längst fram i guvenörslogen satt guvenörsdottern i en boa, medan guvenören själv diskret gömde sig bakom ett förhänge så att bara hans händer var synliga; ridån gick i vågor, och orkestern stämde länge sina instru-

пока публика входила и занимала места, Гуров жадно искал глазами.

Вошла и Анна Сергеевна. Она села в третьем ряду, и когда Гуров взглянул на нее, то сердце у него сжалось, и он понял ясно, что для него теперь на всем свете нет ближе, дороже и важнее человека; она, затерявшаяся в провинциальной толпе, эта маленькая женщина, ничем не замечательная, с вульгарною лорнеткой в руках, наполняла теперь всю его жизнь, была его горем, радостью, единственным счастьем, какого он теперь желал для себя; и под звуки плохого оркестра, дрянных обывательских скрипок он думал о том, как она хороша. Думал и мечтал.

Вместе с Анной Сергеевной вошел и сел рядом молодой человек с небольшими бакенами, очень высокий, сутулый; он при каждом шаге покачивал головой и, казалось, постоянно кланялся. Вероятно, это был муж, которого она тогда в Ялте, в порыве горького чувства, обозвала лакеем. И в самом деле, в его длинной фигуре, в бакенах, в небольшой лысине было что-то лакейски-скромное, улыбался он сладко, и в петлице у него блеснул какой-то ученый значок, точно лакейский номер.

В первом антракте муж ушел курить, она осталась в кресле. Гуров, сидевший тоже в партере, подошел к ней и сказал дрожащим голосом, улыбаясь насильно:

— Здравствуйте.

Она взглянула на него и побледнела, потом еще раз взглянула с ужасом, не веря глазам, и крепко сжала в руках вместе веер и лорнетку, очевидно, борясь с собой, чтобы не упасть в обморок. Оба молчали. Она сидела, он

ment. Hela tiden, medan publiken kom in och tog plats, sökte Gurov ivrigt med blicken.

In kom även Anna Sergejevna. Hon satte sig på tredje bänkraden, och när Gurov såg på henne, höll hans hjärta upp att slå, och han förstod klart att för honom fanns nu i hela världen ingen närmare, mer omtyckt eller mer betydelsefull person; hon som försvann där i mängden av landsortsbor, denna lilla kvinna, inte på något sätt märkvärdig, och som höll den vulgära lornjetten i händerna, fyllde nu hela hans liv, var hans sorg, glädje, och den enda lycka han önskade sig; och till tonerna från den dåliga orkestern, de usla amatörviolinerna, tänkte han på hur fin hon var. Han tänkte och drömde.

Tillsammans med Anna Sergejevna hade en ung man med små polisonger kommit in och satt sig. Han var mycket lång och krokryggig; för varje steg gungade han lätt med huvudet och, som det tycktes, bockade sig ideligen. Det var naturligtvis maken, som hon förut i Jalta, i ett utbrott av nedstämdhet, hade kallat lakej. Och i hans långa figur, i polisongerna och i den lilla kala hjässan fanns verkligen något lakejaktigt undfallande; han log inställsamt, och i ett av hans knapphål blänkta någon sorts förtjänststecken som om det hade varit ett lakejnummer.

I första mellanakten gick mannen ut för att röka,⁵⁸ och hon stannade i salongen. Gurov som också satt på parkett, gick fram till henne och sa med ostadig röst, medan han log ansträngt:

— Goddag.

Hon såg på honom och bleknade; sedan granskade hon honom ännu en gång med fasa, utan att tro sina ögon, och i ett stadigt grepp höll hon solfjäder och lornjett, medan hon synbarligen kämpade med sig själv för att inte svimma. Båda teg.

стоял, испуганный ее смущением, не решаясь сесть рядом. Запели настраиваемые скрипки и флейта, стало вдруг страшно, казалось, что из всех лож смотрят.

Но вот она встала и быстро пошла к выходу; он — за ней, и оба шли бестолково, по коридорам, по лестницам, то поднимаясь, то спускаясь, и мелькали у них перед глазами какие-то люди в судейских, учительских и удельных мундирах, и всё со значками; мелькали дамы, шубы на вешалках, дул сквозной ветер, обдавая запахом табачных окурков. И Гуров, у которого сильно билось сердце, думал:

«О господи! И к чему эти люди, этот оркестр...»

И в эту минуту он вдруг вспомнил, как тогда вечером на станции, проводив Анну Сергеевну, говорил себе, что всё кончилось и они уже никогда не увидятся. Но как еще далеко было до конца!

На узкой, мрачной лестнице, где было написано «Ход в амфитеатр», она остановилась.

— Как вы меня испугали! — сказала она, тяжело дыша, всё еще бледная, ошеломленная. — О, как вы меня испугали! Я едва жива. Зачем вы приехали? Зачем?

— Но поймите, Анна, поймите... — проговорил он вполголоса, торопясь. — Умоляю вас, поймите...

Она глядела на него со страхом, с мольбой, с любовью, глядела пристально, чтобы покрепче задержать в памяти его черты.

— Я так страдаю! — продолжала она, не слушая его. — Я всё время думала только о вас, я жила мыслями о вас. И мне хотелось забыть, забыть, но зачем, зачем вы приехали?

Hon satt och han stod; skrämnd av hennes förvirring kunde han inte besluta sig för att sätta sig bredvid. En flöjt och stämmandet av violinerna började intonera. Det blev plötsligt en förfärlig stämning, och det tycktes som om man tittade från alla loger.

Men så ställde hon sig upp och gick hastigt mot utgången; han följde efter, och båda gick på måfå längs korridorer och trappor, än uppför, än nedför, och förbi skymtade människor i speciella ämbetsuniformer, alla med förtjänsttecken, damer, pälsar på klädhängare; de kände ett korsdrag och kringspridd doft av cigarr- och cigarettfimpar.⁵⁹ Och Gurov, vars hjärta slog hårt, tänkte:

”Åh Gud! Varför dessa människor, denna orkester...”

I det ögonblicket mindes han plötsligt hur han förut en kväll på stationen, då han vinkade av Anna Sergejevna, sagt sig att allt var slut och att de nu aldrig mer skulle ses. Men hur långt hade det inte varit till slutet!

I en smal, mörk trappa, där det stod ”Ingång till amfiteatern”, stannade hon.

— Vad ni skrämde mig! sa hon andfådd, fortfarande blek och häpen. Åh, vad ni skrämde mig! Jag är nästan död. Varför har ni rest hit? Varför?

— Men förstå det, Anna, förstå det... yttrade han hastigt med låg röst. Jag ber er, förstå det...

Hon såg på honom med fasa, med vädjan och med kärlek; hon studerade honom uppmärksamt för att lite starkare inpräglade hans anletsdrag i minnet.

— Jag lider så! fortsatte hon, utan att höra på honom. Hela tiden har jag bara tänkt på er; jag levde i mina tankar på er. Och jag måste glömma, glömma, men varför, varför har ni rest hit?

Повыше, на площадке, два гимназиста курили и смотрели вниз, но Гурову было всё равно, он привлек к себе Анну Сергеевну и стал целовать ее лицо, щеки, руки.

— Что вы делаете, что вы делаете! — говорила она в ужасе, отстраняя его от себя. — Мы с вами обезумели. Уезжайте сегодня же, уезжайте сейчас... Заклинаю вас всем святым, умоляю... Сюда идут!

По лестнице снизу вверх кто-то шел.

— Вы должны уехать... — продолжала Анна Сергеевна шёпотом. — Слышите, Дмитрий Дмитрич? Я приеду к вам в Москву. Я никогда не была счастлива, я теперь несчастна и никогда, никогда не буду счастлива, никогда! Не заставляйте же меня страдать еще больше! Клянусь, я приеду в Москву. А теперь расстанемся! Мой милый, добрый, дорогой мой, расстанемся!

Она пожала ему руку и стала быстро спускаться вниз, всё оглядываясь на него, и по глазам ее было видно, что она в самом деле не была счастлива... Гуров постоял немного, прислушался, потом, когда всё утихло, отыскал свою вешалку и ушел из театра.

På en avsats lite högre upp stod två skolungdomar och rökte och tittade ner, men Gurov brydde sig inte om det, utan drog Anna Sergejevna till sig och började kyssa hennes ansikte, kinder och händer.

— Vad gör ni, vad gör ni! sa hon förskräckt, medan hon stötte honom ifrån sig. Vi har förlorat förståndet. Åk redan idag, åk genast... Jag ber er vid allt heligt, jag bönfaller er... Det kommer folk!

Någon kom uppför trappan.

— Ni måste resa er iväg... fortsatte Anna Sergejevna viskande. Hör ni, Dmitrij Dmitritj? Jag reser till er i Moskva. Jag har aldrig varit lycklig. Jag är olycklig nu, och aldrig någonsin kommer jag att bli lycklig. Aldrig! Tvinga mig då inte att lida ännu mer! Jag svär att jag kommer till Moskva. Men nu får vi skiljas åt, min käre, dyre, gode vän! Vi får skiljas åt!

Hon tryckte hans hand och började hastigt gå nedåt, utan att släppa honom med blicken, och på hennes ögon syntes det att hon i själva verket inte var lycklig... Gurov stod kvar en stund och lyssnade, och sedan när allt hade tystnat, letade han upp sin klädhängare och lämnade teatern.

IV.

АННА СЕРГЕЕВНА СТАЛА приезжать к нему в Москву. Раз в два-три месяца она уезжала из С. и говорила мужу, что едет посоветоваться с профессором насчет своей женской болезни, — и муж верил и не верил. Приехав в Москву, она останавливалась в «Славянском базаре» и тотчас же посылала к Гурову человека в красной шапке. Гуров ходил к ней, и никто в Москве не знал об этом.

Однажды он шел к ней таким образом в зимнее утро (посыльный был у него накануне вечером и не застал). С ним шла его дочь, которую хотелось ему проводить в гимназию, это было по дороге. Валил крупный мокрый снег.

— Теперь три градуса тепла, а между тем идет снег, — говорил Гуров дочери. — Но ведь это тепло только на поверхности земли, в верхних же слоях атмосферы совсем другая температура.

— Папа, а почему зимой не бывает грома?

Он объяснил и это. Он говорил и думал о том, что вот он идет на свидание и ни одна живая душа не знает об этом и, вероятно, никогда не будет знать. У него были две жизни: одна явная, которую видели и знали все, кому это нужно было, полная условной правды и условного обмана, похожая совершенно на жизнь его знакомых и друзей, и другая — протекавшая тайно. И по какому-то странно-му стечению обстоятельств, быть может, случайному, всё, что было для него важно, интересно, необходимо, в чем

IV.

ANNA SERGEJEVNA BÖRjade komma till honom i Moskva. En gång var annan eller var tredje månad reste hon från S och sade till sin man att hon åkte för att rådgöra med en professor angående sin kvinnosjukdom — och maken både trodde och inte trodde på henne. Väl framme i Moskva tog hon in på Slavjanskij Bazar⁶⁰ och sände genast ett hotellbud⁶¹ i röd mössa till Gurov, som besökte henne utan att någon i Moskva visste om det.

Så en vintermorgon gick han för att besöka henne (budet hade sökt honom föregående kväll, när han var ute). Han hade sin dotter med sig, som han tänkte följa till skolan; det var dit de var på väg. Stora våta snöflingor föll.

— Det är tre grader varmt nu, men ändå snöar det, sa Gurov till dottern. Men du förstår, det är ju bara varmt på jordens yta; i de övre atmosfäriska luftlagren är en helt annan temperatur.⁶²

— Pappa, men varför åskar det inte på vintern?

Han förklarade även detta. Han pratade och tänkte att här var han på väg till ett möte utan att en levande själ visste om det, och naturligtvis skulle ingen få veta det. Han hade två liv: ett synligt, som alla såg och kände till, som var fullt av konventionell sanning och konventionell lögn, fullständigt likt hans bekantas och vänners liv; och så hade han ett annat — som försiggick i hemlighet. Och genom något slags underligt sammanträffande, kanske en ren tillfällighet, kom allt som var viktigt och intressant för honom, som var nödvändigt, i vilket han var uppriktig och inte bedrog sig själv,

он был искренен и не обманывал себя, что составляло зерно его жизни, происходило тайно от других, всё же, что было его ложью, его оболочкой, в которую он прятался, чтобы скрыть правду, как, например, его служба в банке, споры в клубе, его «низшая раса», хождение с женой на юбилеи, — всё это было явно. И по себе он судил о других, не верил тому, что видел, и всегда предполагал, что у каждого человека под покровом тайны, как под покровом ночи, проходит его настоящая, самая интересная жизнь. Каждое личное существование держится на тайне, и, быть может, отчасти поэтому культурный человек так нервно хлопочет о том, чтобы уважалась личная тайна.

Проводив дочь в гимназию, Гуров отправился в «Славянский базар». Он снял шубу внизу, поднялся наверх и тихо постучал в дверь. Анна Сергеевна, одетая в его любимое серое платье, утомленная дорогой и ожиданием, поджидала его со вчерашнего вечера; она была бледна, глядела на него и не улыбалась, и едва он вошел, как она уже припала к его груди. Точно они не виделись года два, поцелуй их был долгий, длительный.

— Ну, как живешь там? — спросил он. — Что нового?

— Погоди, сейчас скажу... Не могу.

Она не могла говорить, так как плакала. Отвернулась от него и прижала платок к глазам.

«Ну, пускай поплачет, а я пока посижу», — подумал он и сел в кресло.

Потом он позвонил и сказал, чтобы ему принесли чаю; и потом, когда пил чай, она всё стояла, отвернувшись к окну... Она плакала от волнения, от скорбного

och som utgjorde det centrala i hans liv, att utspela sig dolt för andra, och allt som var lögn för honom, det hölje i vilket han gömde sig för att undanhålla sanningen, såsom hans anställning på banken, diskussionerna på klubben, hans ”lägre ras” och besöken på jubileer tillsammans med hustrun — allt detta hörde till fasaden. Och utifrån sig själv dömde han andra, trodde inte det han såg och tog alltid för givet att varje människas verkliga och mest intressanta tillvaro försiggick i hemlighet, liksom i skydd av natten. Varje individuell existens undanhåller saker, och kanske delvis därför är kulturmänniskan så angelägen om att man ska respektera personlig integritet.

Efter att ha följt dottern till skolan, begav sig Gurov till ”Slavjanskij bazar”. Han tog av sig pälsen i entrén, gick upp och knackade tyst på dörren. Anna Sergejevna, omklädd i hans grå favoritklänning, trött efter resan och förväntansfull, väntade på honom sedan kvällen innan; hon var blek och såg på honom utan att le, och knappt hade han stigit in, förrän hon föll till hans bröst. Det var som om de inte hade sett varandra på ett par år, och deras kyss var lång och utdragen.⁶³

— Och hur står det till här då? frågade han. Vad nytt?

— Vänta lite, jag ska... Jag kan inte.

Hon kunde inte prata eftersom hon grät. Hon vände sig bort och tryckte en näsduk mot ögonen.

”Nåja, gråt en stund, så sätter jag mig under tiden”, tänkte han och satte sig i en fåtölj.

Sedan ringde han efter betjäningen och sa att de skulle komma med te åt honom;⁶⁴ och medan han drack teet, stod hon hela tiden vänd mot fönstret. Hon grät av sinnesrörelse

сознания, что их жизнь так печально сложилась; они видятся только тайно, скрываются от людей, как воры! Разве жизнь их не разбита?

— Ну, перестань! — сказал он.

Для него было очевидно, что эта их любовь кончится еще не скоро, неизвестно когда. Анна Сергеевна привязывалась к нему всё сильнее, обожала его, и было бы немыслимо сказать ей, что всё это должно же иметь когда-нибудь конец; да она бы и не поверила этому.

Он подошел к ней и взял ее за плечи, чтобы приласкать, пошутить, и в это время увидел себя в зеркале.

Голова его уже начинала седеть. И ему показалось странным, что он так постарел за последние годы, так подурнел. Плечи, на которых лежали его руки, были теплы и вздрагивали. Он почувствовал сострадание к этой жизни, еще такой теплой и красивой, но, вероятно, уже близкой к тому, чтобы начать блекнуть и вянуть, как его жизнь. За что она его любит так? Он всегда казался женщинам не тем, кем был, и любили они в нем не его самого, а человека, которого создавало их воображение и которого они в своей жизни жадно искали; и потом, когда замечали свою ошибку, то все-таки любили.

И ни одна из них не была с ним счастлива. Время шло, он знакомился, сходил, расставался, но ни разу не любил; было всё что угодно, но только не любовь.

И только теперь, когда у него голова стала седой, он полюбил, как следует, по-настоящему — первый раз в жизни.

och av bedrövelse över att deras liv var så tragiskt inrättat; de träffades bara i hemlighet, och de gömde sig för folk som tjuvar! Var inte deras liv i spillror!

— Men sluta nu! sa han.

För honom var det uppenbart att deras kärlek inte skulle ta slut i första taget och att det var obekant när. Anna Sergejevna blev alltmer fäst vid honom, och det skulle ha varit otänkbart att säga henne att allt detta måste ha något slags slut; ja hon skulle över huvud taget inte ha trott på det.

Han gick fram till henne och tog tag om hennes axlar för att visa ömhet och skämta lite, då han fick syn på sig själv i en spegel.⁶⁵

Hans huvud hade redan börjat gråna. Och han tyckte det var märkligt hur han åldrats och blivit ful de senaste åren. Skuldrorna på vilka hans händer vilade var varma och darrade. Han kände medlidande med detta liv, som ännu var så varmt och vackert men sannolikt redan nära att börja blekna och tyna, såsom hans eget liv. Varför älskade hon honom så? Han framstod alltid för kvinnor sådan han egentligen inte var, och de älskade i honom inte honom själv, utan en person som deras fantasi hade skapat, och som de lystet hade sökt hela sitt liv; och när de sedan hade upptäckt sitt misstag, älskade de honom fortfarande.

Och ingen av dem hade varit lycklig med honom. Tiden gick, de blev bekanta, de blev intima, och de skildes åt, men aldrig någon gång hade han älskat; det hade varit allt annat utom kärlek.

Och först nu, när hans huvud blivit grått, hade han förälskat sig, som det verkade, på allvar — för första gången i livet.

Анна Сергеевна и он любили друг друга, как очень близкие, родные люди, как муж и жена, как нежные друзья; им казалось, что сама судьба предназначила их друг для друга, и было непонятно, для чего он женат, а она замужем; и точно это были две перелетные птицы, самец и самка, которых поймали и заставили жить в отдельных клетках. Они простили друг другу то, чего стыдились в своем прошлом, прощали всё в настоящем и чувствовали, что эта их любовь изменила их обоих.

Прежде, в грустные минуты, он успокаивал себя всякими рассуждениями, какие только приходили ему в голову, теперь же ему было не до рассуждений, он чувствовал глубокое сострадание, хотелось быть искренним, нежным...

— Перестань, моя хорошая, — говорил он. — Поплакала — и будет... Теперь давай поговорим, что-нибудь придумаем.

Потом они долго советовались, говорили о том, как избавиться себя от необходимости прятаться, обманывать, жить в разных городах, не видеться подолгу. Как освободиться от этих невыносимых пут?

— Как? Как? — спрашивал он, хватая себя за голову. — Как?

И казалось, что еще немного — и решение будет найдено, и тогда начнется новая, прекрасная жизнь; и обоим было ясно, что до конца еще далеко-далеко и что самое сложное и трудное только еще начинается.

Anna Sergejevna och han älskade varandra som mycket närstående släktingar, som en man och hans hustru och som ett par goda vänner; de tyckte att själva ödet hade avsett dem för varandra, och att det var obegripligt varför han hade gift sig med sin hustru och hon med sin man; de var som två flyttfåglar, hane och hona, som man hade fångat och tvingat att leva i varsin bur. De förlät varandra för det de skämdes för i det förflutna,⁶⁶ de hade överseende med allt i nuet, och de kände att deras kärlek förändrade dem båda.

Tidigare hade han i sorgsna stunder brukat lugna henne med varje argument som dök upp i hans huvud, men nu verkade dessa resonemang meningslösa, och han kände djup medkänsla och ville vara uppriktig och innerlig mot henne...

— Sluta, min kära, sa han, det får vara nog med tårar...
Låt oss nu istället prata om något vi funderar ut.

Sedan resonerade de länge om hur de skulle kunna befria sig från nödvändigheten att gömma sig, att bedra, att leva i olika städer och att inte kunna se varandra under lång tid. Hur skulle de kunna man befria sig från dessa outhärdliga fjättrar?

— Hur? Hur? frågade han sig och tog sig för pannan.
Hur?

Och det tycktes som att snart skulle en lösning vara funnen, och då skulle ett nytt och underbart liv börja; och det var uppenbart för dem båda att det var ännu mycket långt till slutet, och att själva det invecklade och svåra ännu bara hade börjat.

NOTER TILL ÖVERSÄTTNINGEN

¹ Strandpromenaden är det viktigaste promenadstråket och en av de äldsta gatorna i Jalta, som redan på 1800-talet var en populär badort vid Svarta havet. Längs strandpromenaden finns idag många barer, kaféer och restauranger. Anton Tjechov flyttade 1898 från Moskva till Jalta, där han ett år senare bosatte sig i en nybyggd datja.

² En baret är en platt, rund eller kantig huvudbonad, som härstammar från medeltiden. Kantighet utmärker Anna Sergejevnas hela karaktär.

³ Fransmannen Edmund Vernet hade 1886 på en träkaj öppnat ett konditori med servering, som Tjechov frekventerade. Byggnaden brann ner 1896, men redan till säsongen därpå hade man byggt upp serveringen. Emile Floren övertog verksamheten 1898 men behöll namnet Vernet på konditoriet.

⁴ Tjechov låter ofta innehållet färga av sig på språket. Uttrycket ”vit spets” står här sist i satsen och påminner om hur hunden springer bakom sin ägare. Hunden är

Strandpromenaden med Vernets paviljong t.h. på träkajen över vattnet.

Stadsträdgården var ett populärt promenadstråk i Jalta.

Anna Sergejevnas signalement i novellen. En typisk vit spets är samojedhunden, som har fått sitt namn efter de samojediska folken i norra Ryssland och Sibirien.

⁵ Gurov är den ende i berättelsen vars tankar vi vet något om. Det tyder på att han är novellens huvudpersonen.

⁶ Hustruns mörka ögonbrynen är ännu ett återkommande signalement. Hon är motsatsen till Anna Sergejevna: mörkhårig, lång, rak och förmodligen ungefär lika gammal som Gurov.

⁷ Efter oktoberrevolutionen 1917 genomgick ryska språket en omfattande stavningsreform, men redan i slutet på 1800-talet diskuterade Jakov Grot (1812–93) en standardisering av ryskans stavning.

⁸ Namnet Dmitrij kommer från kyrkslaviskans Dimitrij.

⁹ Gurovs yttrande påminner om August Strindbergs kvinnoosyn, som Tjechov ogillade. I ett brev till Maksim Gorkij den 9 maj 1899 uttrycker Tjechov dock sin beundran för Strindbergs drama *Fröken Julie*, som han nyss läst i en översättning av den 25-åriga författaren Elena Sjavrova, som hade skickat den till honom. Sjavrova skulle senare söka upp honom i Jalta.

¹⁰ När berättaren i novellen talar om upprepning, illustrerar ordvalet detta: ”Upprepad erfarenhet [...] bitter erfarenhet”.

¹¹ Även syntaxen speglar hur allt blir komplicerat. I ryskan, som har sex kasus, är det enklare att konstruera långa meningar än i svenskan.

¹² Den 18 juli 1889 hade Tjechov i Jalta för första gången mött Elena Sjavrova, som var på samma restaurang som han. Sjavrova ville att Tjechov skulle läsa hennes nyskrivna novell ”Sophie”. ”Damen med hunden” är löst baserad på Tjechovs och Elenas vänskap.

¹³ Det märks på Gurovs och Annas Sergejevnas samtal att de ännu inte känner varandra särskilt väl. Hans kritik av borgarbrackan träffar ju även henne. Beljov och Zjizdra är provinsiella städer i västra Ryssland. Namnet Beljov förekommer i en krönika från 1147, medan Zjizdra fick stadsprivilegier 1777.

”Den botgörande Magdalena” av Tizian (c1533).

¹⁴ Gurov syftar förmodligen på Granada i södra Spanien, som hyser borg- och slottsområdet Alhambra, ett av världens främsta arkitektoniska verk. Granada däremot är en östat i Västindien. Tjechov använder medvetet felsägningar och felsyftningar som en del av sin realistiska berättarteknik.

¹⁵ I Jalta är färgerna starkare än i Moskva och S, där allt går i grått eller är ”som på vintern”.

¹⁶ Berättelsen handlar om att vara instängd och kringskuren men också om att börja om på nytt.

¹⁷ *Zemskaja uprava* var det verkställande utskottet i de ryska länen.

¹⁸ Sergejevna är Annas fadersnamn. Hennes efternamn är von Diederitz. Tilltalet Anna Sergejevna tyder på att hon och Gurov ännu niar varandra.

¹⁹ Anna Sergejevnas värld går i grått, som även är färgen på hennes ögon. Den anknyter både till instängdhet och till rök och aska.

²⁰ Sömn i olika former är ett centralt inslag i berättelsen.

²¹ Den moderna typen av glass hade funnits i Ryssland sedan 1700-talet. Värme och kyla är en av många kontraster i berättelsen.

²² Ungdom och åldrande är ett återkommande inslag.

²³ Uniformer och kulisser är ytterligare ett ledmotiv.

²⁴ De fyra elementen, luft, vatten, eld och jord lyfter fram olika känslor i berättelsen. Här är vind och vågor upprörda eller exalterade.

²⁵ Blommor och frukt antyder att årstiden är sommar och höst. I Moskva och S doftar det istället fisk och tobak.

²⁶ Att Anna Sergejevna tappar lornjetten i trängseln antyder att den går sönder. Det är flera saker i berättelsen som har brunnit eller är trasiga.

²⁷ Stycket består av en enda mening, eftersom allt sker i ett svep.

²⁸ Tjechov introducerar geisha-motivet tidigt i berättelsen. Liksom denna typ av glädjeflicka, som man förknippar med blommor, är parfymen japansk.

²⁹ Enligt folktron hade sjöjungfrur fiskstjärt och lockade sjömän i fördärvet. Gurov föredrar kötträtter.

³⁰ Maria Magdalena är ett vanligt motiv inom konsten, där man framställer henne som en botfärdig synderska med långt hår. Hon finns på målningar av Tizian, Aleksandr Ivanov m fl.

³¹ Frukt är en traditionell symbol för fortplantning, medan ljuset och kniven anknyter till erotik och död. Samtidigt refererar kniven till Strindbergs *Fröken Julie*, där Jean räcker Julie sin rakkniv.

³² Gurov duar här Anna Sergejevna för första gången, medan hon fortsätter att nia honom. Till skillnad från Jean i Strindbergs *Fröken Julie* och i likhet med Dantes pilgrim förändrar kärleken Gurov till det bättre. Karaktärsutvecklingen tyder på att Gurov är berättelsens huvudperson.

³³ En dubbelmoral, där man såg kvinnor antingen som ärbara eller som fallna, var vanlig kring förra sekelskiftet.

³⁴ Anna Sergejevnas osammanhängande sätt att uttrycka sina tankar förebådar James Joyces och andra modernisters s.k. inre monolog. Metaforen med nyfikenheten, som bränner, anknyter till ljuset, som brinner på bordet.

³⁵ På ryska säger Anna Sergejevna att ”det orena frestade mig”. Fastän det inte är hennes avsikt låter det som om hon syftar på Gurov.

³⁶ Skratt och gråt förekommer på flera ställen i berättelsen. Dessa motsatta uttryck brukar man förknippa med tragedi och komedi i det antika dramat. Hos Tjechov finns ingen sådan åtskillnad mellan genrer.

³⁷ Cypressen är ett barrträd, som karakteriserar många kyrkogårdar.

³⁸ En barkass är en större, starkt byggd båt.

³⁹ Rysslands tsar Nikolaj I lät 1842 i Oreanda uppföra ett palats åt sin hustru Alexandra Fjodrova. Efter att godset brunnit ner 1882 lät storhertig Konstantin Nikolajevitj, som var den dåvarande ägaren, istället bygga en kyrka på platsen. I novellen symboliserar ruinen och kyrkan Gurovs och Anna Sergejevnas vilja att börja om på nytt.

⁴⁰ Tyska invandrare utgjorde en betydande minoritetsgrupp i dåtidens Ryssland. De uppgick vid en folkräkning 1914 till 2 416 290 invånare.

En ångbåt lämnar hamnen vid Jalta.

⁴¹ Rysk-ortodoxa kyrkan har en stark samhörighet med rysk kultur.

⁴² Feodosia är en hamnstad på Krims sydkust.

⁴³ Här märker man att Tjechov var läkare till yrket. Sömn i olika former utgör ett ledmotiv, som anknyter till temat pånyttfödelse.

⁴⁴ Utjan-su (Учан-Су) är ett vattenfall på 98 meter i en flod med samma namn, som flyter genom Krimbergen i nuvarande Ukraina.

⁴⁵ På ryska teatrar ringde man tre gånger i en klocka, innan ridån gick upp.

⁴⁶ Novellens kapitel motsvarar de fyra årstiderna: sensommar, höst, vinter och tidig vår. De två första kapitlen utspelar sig i Jalta, de två sista huvudsakligen i Moskva.

⁴⁷ Petrovka är en av de äldsta gatorna i centrala Moskva.

⁴⁸ Seljanka i panna (Московская сельянка на сковороде) är en stuvning, som enligt ett recept från 1898 innehåller 900 g surkål, 115 g smör, 1 gul lök, lite vetemjöl, 900 g hackat kött av flera sorter (nötkött, fläsk, fågel), 100 g korv i skivor, 2 skivade saltgurkor, 10 små ättiksgurkor, 10 st oliver, 10 bitar inlagd svamp och 1–3 bitar tryffel.

⁴⁹ När berättaren talar om ständiga samtal och stubbsvansad tillvaro använder han stilfigurerna *exclamatio* och *anafor*, som ger korta ofullständiga meningar, där frasen ”alltid om samma sak” (”всё об одном”) återkommer.

⁵⁰ Ordagrant står ”på därhus eller i fångkompani” (”в сумасшедшем доме или в арестантских номерах”). Det sistnämnda var en bestaffning, som i Ryssland förekom i militär form från 1823 och i civil form 1830–70.

⁵¹ Anna Sergejevna värld består av unifomer, rök, ridåer och kulisser.

⁵² Gurov vet att det är helgdag för statligt anställda, eftersom han brukar spela kort med en statstjänsteman.

⁵³ Vi upplever hela berättelsen ur Gurovs perspektiv och får inte veta vad hunden heter, eftersom han aldrig har lagt det på minnet.

⁵⁴ Berättaren blandar här sin egen röst med Gurovs språkbruk i en litterär teknik som på tyska heter *erlebte Rede*, dvs. levande framställning.

⁵⁵ Den sjukhusliknande grå filten och det grå armétyget på golvet erinrar om Gurovs uttryck ”på därhus eller i fångkompani” tidigare i novellen.

⁵⁶ Operetten *The Geisha: A Story of a Tea House* var en musikalisk komedi, som hade upremiär den 25 april 1896 på Daly's Theatre i London. Sidney Jones skrev musik till ett libretto av Owen Hall och sångtexter av Harry Greenbank. Handlingen utspelar sig i Japan, där en brittisk officer, som är förlovad med en annan kvinna, förälskar sig i en geisha, som arbetar i ett tehus. Tjechov såg operetten, när den hade premiär i Jalta 1899.

Ruinen i Oreanda.

⁵⁷ Dimman i teatersalongen framhäver teman som instängdhet och rökridåer.

⁵⁸ Liksom ångbåten i andra kapitlet bolmar den äkta mannen rök.

⁵⁹ I S är dofterna mindre angenäma än i Jalta.

⁶⁰ Slavjanskij Bazar är ett hotell med tillhörande restaurang i centrala Moskva. Byggnaden är från 1873.

⁶¹ Ordagrant står ”en man i röd mössa” (”человека в красной шапке”). Hotellbuden hade vid denna tid en speciell uniform, men rött är även kärlekens färg.

⁶² Än en gång symboliserar väderleken Gurovs och Anna Sergejevnas känslor. De våta snöflingorna anknuter till hennes tårar men även till teman att dölja sanningen och att börja på nytt.

⁶³ Tjechov drar ut på meningen för att illustrera den långa kyssen.

⁶⁴ Teet anknuter till geisha-temat (se not 56).

⁶⁵ Det är först när Gurov får syn på sig själv i en spegel, som vi får veta något om hur han ser ut. Vi upplever hela berättelsen genom hans medvetande.

⁶⁶ ”De förlåt varandra” syftar på den kristna uppfattningen om förlåtelse och nåd. Texten anspelar även på de sju dödssynderna i västerländsk kristendom: högmod, girighet, vållust, avund (svartsjuka), frosseri, vrede och lättja. Exempel på sådana formuleringar är: ”oroard [...] av svartsjuka”; ”åsynen av sysslösa [lätthja], eleganta [högmod] och mätta [frosseri] människor”; ”det ohyfsade högmodet”; ”irriterad hänade [vrede] han sig själv”.

Operetten *The Geisha*.

Hotell Slavjanskij Bazar på Nikolskaja ulitsa i Moskva.

TEMATIK OCH INTERTEXT I TJECHOVS NOVELL

EFTER ATT ANTON Tjechov hade gjort sig av med lägenheten i Moskva och sålt lantegendomen 64 km söder om staden bosatte han sig på läkares inrådan i augusti 1898 strax utanför Jalta på halvön Krim. Avsikten var att det subtropiska klimatet skulle lindra hans tuberkulos.

Anton Pavlovitj föddes den 29 januari 1860 i hamnstaden Taganrog i södra Ryssland. Han hade två äldre och tre yngre syskon. Fadern, Pavel, var son till en tidigare livegen bonde och drev en mataffär. Han var ortodoxt kristen och har sannolikt bidragit till sonens många litterära porträtt av skenhelighet och ögontjäneri. Den av fadern misshandlade modern, Jevgenija, roade barnen med att berätta historier från när och fjärran.

Pavel gick 1876 i konkurs efter att ha lånat en stor summa pengar för att bygga ett hus. Han flydde från fodringsägarna till Moskva, där sönerna Aleksandr och Nikolaj redan studerade vid universitetet. Anton blev ensam kvar i Taganrog i tre år. För att finansiera studierna arbetade han som privatlärare, fångade och sålde steglitser samt skrev skämtsamma berättelser i tidningarna.

Med tiden ökade Tjechovs litterära ambitioner. Han kom inte minst att påverka modernisterna och den amerikanske författaren F. Scott Fitzgerald. Irländaren James Joyce utvecklade Tjechovs sätt att återge inre monolog, och Fitzge-

rald sa att han hade tagit intryck av Tjechov, när han skrev romanen *The Great Gatsby* (1925).

Efter att Tjechov avslutat studierna 1879 flyttade han efter syskonen till Moskva, där han började utbilda sig till läkare vid universitetet. År 1884, då han tog sin läkar-examen, upptäckte han att han hostade blod, något han aldrig berättade för sina vänner. De följande åren ägnade Tjechov till stor del åt litterär verksamhet. År 1888 publicerade han novellen "Stäppen" i den ryska tidskriften *Nordens Härold*. År 1890 gjorde han en sju månader lång studieresa

Крымъ. Ялта. Дача А. П. Чехова.

Tjechovs datcha i utkanten av Jalta.

till ön Sachalin utanför Sibiriens östkust. Den 17 oktober 1897 hade dramat *Måsen* premiär på Aleksandrateatern i Sankt Petersburg.

I mars 1897 fick han en så kraftig blödning i lungorna att han måste lägga in sig på en klinik. Läkarna kunde konstatera långt gånget tuberkulos, och han fick rådet att ändra sitt levnadssätt. Efter faderns död 1898 köpte Tjechov en tomt i utkanten av Jalta, där han lät bygga en datja. Året därpå flyttade han in tillsammans med sin mor och sin syster.

Tjechov kallade Krim för sitt heta Sibirien och var glad att han emellanåt kunde resa till Moskva och utomlands. I Jalta umgicks han med berömdheter som Lev Tolstoj och Maksim Gorkij. Här mötte Tjechov även den 25-åriga Elena Sjavrova (1874–1937), som hade rest dit för att han skulle bedöma en novell, som hon hade skrivit. Samma år på våren hade hon sänt honom sin översättning av August Strindbergs drama *Fröken Julie* (1888). Efter att Tjechov och Sjavrova bekantat sig på Vernets paviljong, blev de goda vänner och gjorde utflykter tillsammans. Kort därefter skrev Tjechov ”Damen med hunden”, som påminner om hans och Sjavrovas vänskap.

Novellen utspelar sig kring förra sekelskiftet, när Vernets konditori hade fått en ny ägare, Emile Floren, som valde att behålla det inarbetade namnet på verksamheten. Längs havet sträcker sig en strandpromenad med flervåningshus på den motsatta sidan. På denna gata, som hos Tjechov blir en symbol för livet, forslade hästskjutsar varor till butiker, kaféer och hotell. Här promenerar även damen med hunden, när Dmitrij Gurov får syn på henne från Vernets paviljong, som var en träbyggnad över vattnet. Spetsen är inte bara en

förklaring till Anna Sergejevnas promenader utan också ett signalement, som gör att vi omedelbart känner igen henne. På liknande sätt har Gurovs hustru sina mörka ögonbryn och säger Dimitrij istället för Dmitrij.

Elena Sjavrova sökte upp Tjechov i Jalta.

Tjechov låter ofta händelseförloppet färga av sig på språket i novellen. En krånglig syntax uttrycker ett komplicerat skeende, medan upprepningar av ord och fraser förstärker repetitiva mönster ("Upprepad erfarenhet [...] bitter erfarenhet", "än uppför, än nedför").

Gurov är berättelsens huvudperson, och vi upplever hela händelseförloppet genom hans medvetande. Vi vet inte vad någon annan tänker eller vad Anna Sergejevna har haft för sig, innan hon dyker upp på strandpromenaden, eller vad hon gör under resan hem. Vi känner bara till det hon berättar för Gurov. Vi får heller aldrig reda på hundens namn, eftersom han inte är intresserad av den. Vi vet överhuvudtaget inte vad någon heter i förnamn förutom Dmitrij Gurovitj och Anna Sergejevna. Vi får heller inte reda på hur Gurov ser ut, innan han i slutet av novellen själv börjar reflektera över detta efter att ha sett sig i en spegel.

Att Tjechov var läkare märker man på återkommande beskrivningar av ohälsa ("en ögonsjukdom", "svårt att sova", "hjärtklappning", "huvudvärk hela dagen", "angående sin kvinnosjukdom"). Tjechov har även en skarp blick för mänskliga svagheter såsom felsägningar, vita lögner och dubbelmoral. Väl valda repliker både avslöjar personernas karaktär och kontrasterar mot deras självbild. Gurov använder uttrycket "En lägre ras" om kvinnor, men det överensstämmer inte med hans umgängesvanor. Han blandar ihop Granada i Spanien med Grenada i Västindien, eftersom han inte är lika beläst som hustrun. Hon tilltalar honom å andra sidan med det föråldrade Dimitrij, trots att han har det vanliga namnet Dmitrij, och beskriver sig själv som tänkande, en egenskap som samtidigt såg som typiskt manlig. Anna Sergejevna säger

inte mycket i början men pratar sedan desto mer. Hon använder ofta religiösa uttryck som ”det orena förledde mig” och ”Gud vare med er”.

Med uttrycket ”det där förbannade planket” speglar berättaren huvudpersonens känslor genom att blanda dennes sätt att uttrycka sig med sitt eget ordval. Även mat och dryck framhäver personernas karaktär: Gurov sitter på Vernets konditori, när han ser damen komma gående. De äter middag på en uteservering, när de blir bekanta. Gurov bjuder den unga Anna Sergejevna på glass och saft. Han skär upp en melonklyfta, när de är ensamma på hennes hotellrum. I Moskva kan han äta ett helt skrovsmål, som består av kött och korb, men han luktar med avsmak på stören. (Receptet på seljanka i panna stod att läsa i en rysk kokbok, året innan Tjechov skrev novellen.) Ämbetsmannen, som Gurov spelar kort med i Moskva, talar hellre om mat än om kvinnor.

Barnen dricker te, innan de går till skolan, och Gurov beställer samma dryck på hotellet, när Anna Sergejevna besöker honom i Moskva. Teet erinrar här om operetten *The Geisha: A Story of a Tea House*, som förekommer i novellen, och som Tjechov såg i Jalta 1899. Föreställningen skildrar hur marinofficern Reggie Fairfax inleder ett förhållande med geishan O Mimosa San, som han träffar på ett tehus i Japan. Hon är dock redan förälskad i en japansk soldat, och Fairfax har en fästmö i London. Även Anna Sergejevnas blommor och japanska parfym anknyter till geisha-motivet.

Tematiskt påminner ”Damen med hunden” om Strindbergs *Fröken Julie*, som Tjechov var förtrogen med redan innan han fick Sjavrovas översättning av dramat. Han beundrade sedan tidigare Strindbergs dramatik men ogillade

dennes kvinnosyn. En blinkning till den svenske kvinnohataren finns i Gurovs replik ”En lägre ras”. Liksom *Fröken Julie* handlar ”Damen med hunden” om ett utomäktenskapligt förhållande, men Tjechov har, i likhet med Gustave Flaubert i romanen *Madame Bovary* (1857) och till skillnad från Strindberg, ingen färdig moral.

Anna Sergejevna kallar sin man ”en lakej”, när hon är ensam med Gurov. Hos Strindberg tilltalar Julie sin älskare med orden ”Lakej, domestik, stig upp när jag talar!” Anna Sergejevna låter sin hund gå utan koppel, medan Julie har behandlat en tidigare fästman på följande sätt (enligt Jean): ”Jo, hon lät honom springa över ridspöet! som en hund man lär hoppa. Han sprang två gånger och fick ett rapp för var gång; men tredje tog han ridspöet ur handen på henne, bröt det i tusen bitar; och så gick han.” Anna Sergejevna och Gurov är som ”två flyttfåglar, hane och hona, som man [...] tvingat att leva i varsin bur”. Julie säger att hon inte vill lämna sin grönsiska ”i främmande händer”, varpå Jean svarar: ”Ta hit kräket då, så ska jag nacka den!”

Samtidigt erinrar ”Damen med hunden” om Victoria Benedictssons (1850–88) tragiska livsöde, som inspirerade Strindberg till upplösningen på *Fröken Julie*. Benedictsson hade vid 21 års ålder gift sig med en änkling, som var postmästare i Hörby. På 1880-talet reste hon till Danmark för att förverkliga sina författardrömmar. I Köpenhamn förälskade hon sig i den danske kritikern Georg Brandes (1842–1927), vars princip om en ny realism skulle få betydelse för Strindbergs och Henrik Ibsens estetik. Benedictsson och Brandes inledde ett förhållande, som varade i två år, då hon valde att skära halsen av sig på ett hotellrum i Köpenhamn.

Till skillnad från Strindbergs drama, som utan avbrott utspelar sig under en midsommarnatt, tilldrar sig ”Damen med hunden” under fyra årstider med början på sommaren. Tjechov betonar livets kretslopp snarare än individens undergång. Budskapet är att det finns en fortsättning, även då vi hade väntat oss ridå. Det som ser ut att vara slutet är inte sällan början. Man måste kunna förlåta och gå vidare. Hjärtats övertygelse är viktigare än läpparnas bekännelse.

Olika uttryck för sömn förekommer på flera ställen i Tjechovs novell (”när han hade lagt sig för att sova”, ”blinkade sömnigt en lanterna”, ”den eviga sömn, som väntar oss”). Den nattliga vilan symboliserar traditionellt döden men också uppståndelse och frälsning. Gurov tycker att kärleken pånyttföder honom och gör honom till en bättre människa.

En annan symbol, som förekommer i ”Damen med hunden” och även i *Fröken Julie* (”Så inträffade den stora eldsvådan som ni hört omtalas”), är elden (som i Brandes). Konditoriet, där Gurov sitter i inledningen, brann ner 1896, men ägaren Edmund Vernet lät bygga upp träkonstruktionen redan till säsongen därpå. Likaledes förstörde en eldsvåda 1882 tsargodset i Oreanda, innan den dåvarande ägaren Konstantin Nikolajevitj i brist på pengar istället lät uppföra en kyrka på platsen, där Gurov och Anna Sergejevna sätter sig på en bänk mitt i natten. Andra exempel på eld i Tjechovs novell är den rykande ångbåten, som lägger till vid piren, expresstågets ljus som försvinner bort i natten, den rökta stören som luktar illa, Anna Sergejevnas make som går ut från teatersalongen för att ta ett bloss, samt röken och fimparna i trapphuset på teatern.

Den sparsmakade färgskalan framhäver huvudpersonernas isolering och ensamhet. Anna Sergejevna har grå ögon och en grå klänning, men vattnet i Jalta är syrenfärgat med månljuset som ett gyllene band. Planket som omger huset, där hon bor, är grått. Mattan på hotellrummet i staden S är grå liksom filten. Skulpturen på skrivbordet är grå av damm. Gurovs huvud har börjat gråna, men hotellbudet har en röd mössa. Paradoxalt nog är hunden vit och tycks gå utan koppel. I Moskva är gatorna vita på vintern och under tidig vår. Slutet på berättelsen är ett oskrivet blad.

Den 25 maj 1901 gifte sig Tjechov med skådespelerskan Olga Knipper (1868–1959), som han hade mött under repetitionerna av pjäsen *Måsen* (1898). Han fortsatte att bo i Jalta, medan hustrun levde i Moskva, där hon medverkade i olika teateruppsättningar. Den 3 juni 1904 följde Olga sin sjuke man till kurorten Badenweiler i Schwarzwald i Tyskland, där han avled den 15 juli. Man fraktade liket i en kylvagn för ostron till Moskva.

Tjechov ligger begravd bredvid sin far på Novodevitjekyrkogården, som man hade invigt 1898. Här finns även minnesvårdar över författare som Nikolaj Gogol, Vladimir Majakovskij och Michail Bulgakov.

Man sa att ett nytt ansikte hade visat sig på strandpromenaden: en dam med en liten hund. Dmitrij Dmitritj Gurov, som redan hade bott två veckor i Jalta och blivit hemman här, hade också börjat intressera sig för nya ansikten. När han satt på Vernets paviljong, såg han en ung dam, en kortväxt blondin i baret, komma gående längs strandpromenaden; efter henne sprang en vit spets.

Topaz
85
Kunja

